

Beleidsplan 2016-2021 van de Stichting tot Behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen

1. Profiel

De Stichting tot Behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen ('de stichting') heeft als statutair doel 'de instandhouding van als beschermde monumenten in de zin van de Monumentenwet 1988 aangewezen cultuurhistorische buitenplaatsen in Nederland in de ruimste zin van het woord'. De stichting is opgericht bij notariële akte op 19 mei 2000.

De stichting is enig erfgenaam van de op 15 januari 2009 overleden mejuffrouw R.J.M. Begeer, in leven eigenaresse van de buitenplaats Berbice, Leidseweg 221 te Voorschoten. Vanaf dat moment heeft het bestuur met voorbij gaan aan de wel heel brede doelstelling van de stichting, zich toegelegd op de instandhouding en (restauratie) van de buitenplaats Berbice. De buitenplaats geniet complexbescherming (rijksmonument) op grond van de Monumentenwet 1988. Het park is opengesteld voor leden van het Zuid-Hollands Landschap. De stichting is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

2. Beleidsplan 2010-2014

In het eerste beleidsplan 2010-2014 zijn de beoogde activiteiten van de stichting als volgt omschreven:

- a. het ontwikkelen van een visie op het toekomstig gebruik van de opstallen, rekening houdende met de lasten, die de erflaatster aan haar erfstelling heeft verbonden;
- b. het waar mogelijk herstellen van oude waarden van de historische parkaanleg, zulks na het tot stand komen van een door deskundigen op te stellen beheerplan (bestaande uit een historisch onderzoek en een beheervisie);
- c. het conserveren en onderhouden van Berbice, zowel de historische aanleg als de monumentale opstallen, totdat de onder a omschreven visie en het onder b omschreven beheerplan gereed zijn;
- d. het onderzoeken van financiële mogelijkheden voor het verwerkelijken van de onder a omschreven visie en het onder b omschreven beheerplan;
- e. het opzetten en uitvoeren van kleine deelrestauraties die naar omvang en aard daarvoor geschikt zijn, zoals het herstel van het achttiende eeuwse horloge in de buitengevel van Berbice (uitvoering in 2010), met gelden verkregen uit giften van particulieren en aangevuld met inkomsten uit eigen vermogen;
- f. het binnen de mogelijkheden van de stichting waar nodig beschermen van de buitenplaats tegen bedreigingen en aantastingen van buitenaf, zoals planologische en verkeerskundige ontwikkelingen.

3. Terugblik op de activiteiten in de jaren 2010-2016

In de jaren 2009 en 2010 heeft het bestuur zich in belangrijke mate bezig gehouden met de afwikkeling van de erfenis van mevrouw Begeer. Tegelijkertijd zijn op de buitenplaats nieuwe activiteiten tot ontwikkeling gekomen. Zo is vanaf september 2009 een in omvang groeiende groep vrijwilligers regelmatig actief op de buitenplaats en zijn in 2010, 2011 en 2012 een

aantal kleinere restauraties, zoals het vervangen van de brug, de restauratie van een tuinmuur en het herstel van het horloge in de buitengevel van het hoofdgebouw uitgevoerd.

In die jaren is ook nagedacht over de toekomstige bestemming van de buitenplaats. Onder de titel *'Herleven, Beleven en Doorgeven'* is een document opgesteld, waarin de belangrijkste toekomstige functies van de buitenplaats zijn beschreven in een viertal 'sporen': het behouden van het overgeleverde erfgoed, het herstellen en nieuwe inhoud geven daaraan in een viertal sporen: de Oud-Hollandse wooncultuur, de tuincultuur, de leifruitcultuur en de culturele activiteiten op de buitenplaats. Deze zogenoemde 'sporen' zullen in hoofdstuk 5 verder worden uitgewerkt.

In 2012 en 2013 zijn de concrete voorbereidende activiteiten gestart van een grootschalige restauratie van de buitenplaats. Op instigatie en met steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds zijn een drietal studies uitgezet naar de waarde van de inventaris, de toekomstige exploitatie van de buitenplaats en de staat en ontwikkelingsrichting van het park. Door de RCE zijn gelden ter beschikking gesteld om in het kader van de herbestemming plannen te ontwikkelen voor de bouwkundige restauratie van de buitenplaats. Eind 2013 kon de eerste fase van de restauratie worden aanbesteed, nadat van de Provincie Zuid-Holland een subsidietoezegging was ontvangen en ook diverse andere fondsen een bijdrage hadden toegezegd. Daarna is de uitverkozen aannemer Burgy uit Leiden niet meer van de buitenplaats weg geweest.

Achtereenvolgens zijn het dak en de goten van het hoofdhuis gerestaureerd (2014), is de rest van het casco onder handen genomen en is de portierswoning volledig hersteld (2014/2015), is de infrastructuur van het hoofdhuis vernieuwd (2015/2016) en is de eerst verdieping van het hoofdhuis inwendig in renovatie, middels het realiseren van een luxe appartement op de plek waar in de jaren 50 al een appartement door Bas Begeer was. In de jaren 2014 t/m 2016 is voor ruim € 2 mln. aan de restauratie uitgegeven, waarvan ca. 50% afkomstig van de Provincie Zuid-Holland, ca. 30% van diverse fondsen en ca. 20% uit eigen middelen.

Vrijwilligers zetten zich in op veel gebieden. Door de Werkgroep Historisch Berbice werd onderzoek gedaan naar het boeiende verleden van de buitenplaats. Dit onderzoek resulteerde in het boek *Begeerlijk Berbice, De Buitenplaats en haar Bewoners.* (1^e druk september 2014, 2^e druk december 2014). Er is actief gewerkt aan het catalogiseren en uitbreiden van het huisarchief, en op de zolder van het hoofdhuis is een archiefruimte gecreëerd. In 2014 is de website <http://buitenplaatsberbice.nl/> van start gegaan, die de Stichting in staat stellen informatie naar buiten te brengen en haar activiteiten onder de aandacht te brengen van een groter publiek. In de jaren 2010-2016 ontving de buitenplaats in toenemende mate groepen geïnteresseerde bezoekers, b.v. van de Nederlandse Kastelen Stichting, de Nederlandse Tuinen Stichting en Zuid-Hollands Landschap. Op Open Dagen, zoals de Dag van het Kasteel en Open Monumentendag bezochten vele honderden bezoekers Berbice. De vrijwilligers hebben in de loop van de jaren ook een toenemend scala aan activiteiten ontwikkeld in het park, in het rosarium en in het hoofdhuis. Zo is het rosarium door nieuwe aanplant in de rozenbedden (het rozen-adoptieplan) herleefd, zijn onderhouds- en kleine restauratiewerkzaamheden verricht aan de oranjerie, is de inventaris van het huis met zorg onder handen genomen en is een begin gemaakt met het herstel van het park en de terugkeer van het historische leifruit. Veel werkzaamheden zijn 'in uitvoering' en voor de komende jaren ligt voortzetting daarvan voor de hand.

In 2016 hebben de 'Vrienden van Berbice' hun eerste culturele activiteiten op de buitenplaats ontplooid en in de loop van dat jaar hebben de 'Vrienden' vele tientallen nieuwe vrienden aan zich weten te verbinden. Nu ook de bedreiging van de aanleg van de Rijnlandroute is afgewend middels het onder de buitenplaats boren van een diep gelegen tunnel, mogen we constateren dat het beleidsplan 2010-2014 (zie hoofdstuk 2) zo goed als volledig ten uitvoer is gekomen.

4. Vooruitblik naar de komende jaren

In de komende tijd zullen we de restauratie van de eerste verdieping van het hoofdhuis afronden en een gedeelte daarvan in 2017 als appartement gaan verhuren. Het resterende deel zal als gebruiksruimte voor de stichting beschikbaar komen/blijven. Op de begane grond zullen we vooralsnog geen grote restauratie entameren, maar de ruimten weer inrichten zoals ze waren in de tijd van de familie Begeer. We overwegen om daarna in het verloop van meerdere jaren, ruimte voor ruimte te restaureren. Wat het onderhoud van het interieur betreft zal in toenemende mate professioneler gewerkt gaan worden door het huisteam van vrijwilligers dat met dit doel ook cursussen heeft gevolgd en zal volgen. Hieronder valt ook de beschrijving van de collectie en het opstellen van werk- en beheerplannen per ruimte.

In 2017 en 2018 zullen we de restauratieactiviteiten verleggen naar de oranjerie met de tuinmanswoning. Daaraan voorafgaand zijn we voornemens om de schuur annex schuithuis te herbouwen op de plaats waar eerder een schuur heeft gestaan en die in de 17e en 18e eeuw als schuithuis fungeerde. Ook gaan we een nieuw houthok bouwen, bestemd voor opslag van het hakhout dat de buitenplaats voortbrengt en wordt verkocht. Als de oranjerie gerestaureerd is zullen we weer een begin maken met het terugbrengen van de cultuur van kuisplanten, die in de zomer buiten en in de winter in de oranjerie worden geplaatst. In het vooruitzicht daarvan is in het voorjaar van 2017 is een kleine collectie Citrus planten aangeschaft en is door schenking een collectie kuisplanten verkregen. Voor de financiering van de restauratie van de oranjerie worden op dit moment fondsen geworven.

In het rapport “Zogher, de fameuse aanlegger” Kwaliteitsimpuls Zocheerparken in de Landgoederenzone Zuid-Holland, Handreiking bij het beheer en herstel (door Korneel Aschman en de Stichting in Arcadië, 2017) neemt Berbice een prominente plaats in. Uniek is dat de oudere parkaanleg met zichtas en vijvers die Zocheer gebruikte in zijn ontwerp nog steeds als zodanig herkenbaar is, zo ook zijn landschappelijke bospark met diverse rondwandelingen, een uitzichtpunt op de noordwestelijke hoek van het park en zijn ontworpen heuvellandschap. Doordat nu meer onderzoek naar de werkwijze en ideeën van Zocheer Sr is gedaan, is het mogelijk om vanuit de nog bestaande park elementen de oorspronkelijke aanleg terug te vinden. In de komende jaren willen we een concreet herstelplan voor het park opstellen en, voor zover de financiële situatie dat toe laat, ook in uitvoering nemen. Dit geldt ook voor het herstel van enkele leifruit muren, die in zeer slechte staat zijn en waarvan de restauratie waarschijnlijk zeer kostbaar zal zijn.

In het park werken we met de vrijwilligers in de richting, die het herstelplan aangeeft. Ook hier zullen substantiële investeringen afhankelijk zijn van de financiële mogelijkheden. Zonder externe financiering zullen in het park slecht bescheiden stappen mogelijk zijn. Tot slot zijn de twee poorten van de buitenplaats dringend aan restauratie toe. Graag zouden wij in de komende jaren daar een aanvang mee maken, maar de financiële mogelijkheden zijn ook daarin bepalend.

5. Beleidsthema's

Algemeen:

In dit hoofdstuk zullen de vier in hoofdstuk 3 genoemde 'sporen' verder worden uitgewerkt. De toekomstvisie van Berbice is erop gericht om het buitenplaats verleden te doen herleven, zodat het kan worden beleefd en worden doorgegeven. Een levende tuincultuur met leifruit tegen de fruitmuren, een oranjerie, een kruidentuin, boomgaard en historische moestuin is dan ook een plaats voor kennisoverdracht. Met het leren van een oude cultuurtechniek zoals de snoei van het leifruit en met de ervaringen die we opdoen in het rosarium en in het zorgen voor een historisch interieur, groeit ook de expertise van onze vrijwilligers. Ook bieden we continuïteit en dus blijvend onderhoud voor onze collectie, en delen we die kennis en creëren een groter draagvlak.

Het bestuur wil het mogelijk maken dat de uitwerking van deze sporen kan plaats vinden. De stichting biedt daarvoor de mogelijkheid door de algemene kosten (inclusief onderhoud en reserveringen voor de toekomst) voor haar rekening te nemen. De faciliteiten van de stichting worden dus 'om niet' aan de ontwikkeling van de sporen ter beschikking gesteld. De specifieke kosten voor het tot ontwikkeling brengen van de sporen moeten goeddeels gedragen worden door gerichte financiering: externe fondsen, opbrengsten gegenereerd met het ontwikkelen van de sporen en bijdragen van de 'Vrienden' en eventuele andere inkomsten.

A. Wooncultuur:

De stichting wil voor de buitenplaats als geheel en voor het hoofdhuis in het bijzonder de nadruk leggen op de beleving van de Oud-Hollandse wooncultuur, verbonden aan een buitenplaats. Dat betekent dat op de buitenplaats de hectiek van de moderne samenleving als het ware even wordt buitengesloten. Het is er rustig en sereen en de natuurlijke geluiden van vogels en wind nemen de overhand. Met uitzondering van de open dagen, zoals de Dag van het Kasteel en Open Monumenten Dag, is het er stil en verstillend. Dit is het domein van de wandelaar; fietsen blijven achter bij de ingang en auto's worden niet toegelaten m.u.v. die van de bewoners en dienstverkeer.

In het hoofdhuis, in het bijzonder op de begane grond en een deel van de eerste verdieping, ademt de inrichting en aankleding de sfeer en het patina van de voorbije eeuwen. De begane grond zal, eenmaal gereed, vanaf medio 2018 op aanvraag toegankelijk zijn voor rondleidingen met kleine groepen geïnteresseerden. De bezoeker kan een kijkje nemen in het huis 'omdat de bewoonster net even weg is'. Hij ervaart hoe er gewoond, geleefd en gewerkt werd in die tijd. Bij een restauratie van de begane grond zoals aangegeven 'ruimte voor ruimte' is het streven erop gericht het huis en ook de begane grond toegankelijk te houden voor bezoek van kleine groepen.

Park:

Het park is toegankelijk voor leden/begunstigers van het Zuid-Hollands Landschap. Bepaalde delen van het park zijn niet vrij toegankelijk, b.v. rondom het hoofdhuis en de verhuurde portierswoning, en dat wordt ook aangegeven. De bezoeker heeft een vrije rondwandeling over wegen en paden. De bezoeker gedraagt zich als 'exclusieve' gast; er mag niet geplukt en geknipt worden en honden zijn niet toegestaan.

Het park zal nog jaren in transitie zijn. Het einddoel is het zo veel als mogelijk terug gaan naar het 'door Zocher van een geometrische tuinstructuur naar een landschappelijk park omgevormd park' uit het begin van de negentiende eeuw. Diverse structuren zullen weer worden teruggebracht zoals de padenstructuur, de begroeiing en de waterpartijen. Mogelijk zullen ook enkele tuinornamenten volgen.

B. Tuincultuur:

In het park zal het rosarium, waarvan het plan is geïnspireerd op een 17^e eeuwse ontwerp een prominente plaats blijven innemen. In het rosarium wordt het aantal rozenvakken terughoudend uitgebreid omdat het onderhoud beheersbaar moet blijven. De aanschaf van een bewateringssysteem is hier een prioriteit. In en om het rosarium zullen de kuipplanten te bewonderen zijn, die in de winter worden gestald in de oranjerie. In de zomer zal de oranjerie als zodanig worden getoond, maar er kunnen ook in beperkte mate (culturele) activiteiten plaats vinden. Naast de oranjerie ligt de kruidentuin, deze geometrische tuin met bestrating heeft een klassieke indeling in vier groepen zoals keukenkruiden en geneeskruiden.

Op de plaats van de vroegere 'kleine' moestuin, voor de muur á retranchement, is een nieuwe moestuin in ontwikkeling; op termijn zal daar de nadruk komen te liggen op de traditionele wijze van verbouwen van groenten en fruit en zullen Oudhollandse rassen worden aangeplant. Het ontwerp voor deze historische tuin is gebaseerd op het boek van Pieter de la Court van der Voort (1737) en zal voor de bezoekers de visie van de stichting *'Herleven, Beleven en Doorleven'* op tastbare wijze vorm geven.

De tuin aan de voorkant van het hoofdhuis zal aansluiten bij het 19^e eeuwse beeld dat de voorgevel van het hoofdhuis na de restauratie biedt

C. Leifruit:

Berbice heeft een rijke variëteit aan experimentele tuinmuren, aangelegd door Pieter de la Court van der Voort aan het eind van de 17^e en het begin van de 18^e eeuw. Pieter de la Court was vermaard om zijn leifruit en exotische zelf gekweekte fruitsoorten. Berbice heeft de ambitie op dit gebied weer een prominente rol te gaan vervullen. Vele meters tuinmuur moeten daarvoor wel nog eerst hersteld worden. Er is een groeiende collectie leifruit die opgekweekt wordt in een apart vak in de rozentuin en al op de daarvoor bestemde plaats langs de muren. De zorg wordt gewaarborgd door het leifruit team o.l.v. van onze vrijwilliger en leifruit specialist Hennes Claassen, tevens hoofd van het landelijk Gilde van Tuinbazen. Een aantal vrijwilligers bekwamen zich in het leren snoeien van het historische leifruit.

In de komende jaren wordt gestreefd naar een nauw overleg en goede coördinatie van activiteiten in de tuinen en het park. De betrokken coördinatoren overleggen bv. over het te voeren maaibeeld, en de verwerking van afval en compost. Hierdoor wordt de zorg voor verschillende delen van het park gewaarborgd en continuïteit gegarandeerd.

D. Culturele activiteiten, Communicatie en Achterban

Via de website en door middel van persberichten en krantenartikelen geeft Berbice met regelmaat nieuwe informatie aan het grote publiek. Het info-adres van de website dient vaak als 1^e vraagbaak voor de buitenwereld. Op aanvraag ontvangen we doelgroepen voor rondleidingen en per jaar wordt bekeken wat we als vrijwilligers op dit gebied aankunnen, d.w.z. naast de kernactiviteiten die de toekomstvisie ondersteunen. Vrijwilligers zetten zich hiervoor in, ook voor de Open Dagen die honderden bezoekers trekken.

Het rosarium heeft door het rozenadoptie plan (een vorm van crowd funding) en de jaarlijkse Rozentea een bijzondere functie gekregen waardoor veel bezoekers zich met deze plek verbonden voelen en regelmatig terugkeren. De stichting heeft zich in de afgelopen jaren

verzekerd van een achterban en ondersteunt daarmee het algemeen nut. Deze rol zal zeker groeien.

Voornamelijk in de zomermaanden, maar daartoe niet beperkt, zullen de 'Vrienden van Berbice' culturele activiteiten organiseren zoals concerten, toneel en andere culturele uitingen. Ook andere partijen kunnen een verzoek indienen voor het organiseren van activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, zoals tentoonstellingen. Bij alle culturele activiteiten zal de sfeer van de buitenplaats beleefbaar moeten blijven.

6. Financiën en exploitatie:

De stichting heeft de ambitie om de buitenplaats tot in lengte van jaren te kunnen blijven exploiteren; daarvoor moet de exploitatie van de buitenplaats kostendekkend zijn. Daarbij dient rekening gehouden te worden met het langjarig onderhoud van de gebouwen en het park. Uitgaven en inkomsten dienen dus structureel in balans te zijn.

De inkomsten bestaan uit twee vaste componenten te weten inkomsten uit vermogen en verhuur van de portierswoning en het appartement in het hoofdhuis, en variabele componenten te weten inkomsten uit incidentele bijeenkomsten, bezoeken, rondleidingen en de verkoop van hakhout. Incidentele inkomsten uit (tijdelijke) verhuur of gebruiksvergoeding voor beschikbaar gestelde faciliteiten kunnen zo nodig de exploitatie sluitend maken. De stichting heeft m.u.v. een tuinman (in deeltijd verband) geen personeel in dienst. De uitgaven bestaan uit normale exploitatiekosten voor de bedrijfsvoering en het onderhoud van en op de buitenplaats, waarin ook het structurele langjarige onderhoud is begrepen.

Om ook langjarig een sluitende balans tussen inkomsten en uitgaven te realiseren, dient het vermogen op peil te blijven en de huurpenningen te blijven binnenkomen; aan de uitgaven kant wordt met de hand op de knip geopereerd zonder dat zulks ten koste mag gaan van een deugdelijk onderhoud. Grote incidentele uitgaven dienen uit additionele inkomsten te worden gefinancierd.

7. Bestuur en organisatie:

Het bestuur van de stichting wordt momenteel gevormd door Remko Posthuma, voorzitter, Stan Dessens, secretaris-penningmeester en Michel van den Boer, lid, speciaal belast met technische zaken. Het bestuur kan in de komende jaren worden uitgebreid. Op de diverse terreinen van activiteiten uitgevoerd door vrijwilligers fungeert een coördinator als aanspreekpunt voor bestuur en vrijwilligers: dat geldt voor de tuin, het rosarium, het leifruit en de moestuin, het interieur van het hoofdhuis, de communicatie PR en ontvangsten, het organiseren van Open Monumenten Dag en elk ander terrein dat zich daarvoor leent.

De groep vrijwilligers van Berbice omvat ca. 50 actieve en creatieve mensen. Een deel is al vanaf het begin bij de buitenplaats betrokken, anderen hebben zich later aangesloten. Velen zijn meegegroeid met de uitbreiding van taken, die de stichting op zich nam, en velen hebben ook activiteiten geïnitieerd. Vrijwel iedereen werkt mee op de maandelijkse tuinzaterdagen waardoor men elkaar goed kent. Daarnaast nemen mensen deel aan bv. het rozenteam, het leifruitteam, het moestuinteam, de klusploeg, de hakploeg, het vriendenteam, het huisteam, de catering, de ondersteunende activiteiten bij ontvangsten en een veelheid van losse taken.

Er is in 2016 een organisatie 'Vrienden van Berbice' opgericht met een eigen bestuur. Het bestuur van de "Vrienden van Berbice" bestaat uit Wilbert van Erp (voorzitter), Jan Willem van Borselen (secretaris), Gosse Offringa (penningmeester) en Mirjam Ros (culturele activiteiten). De 'Vrienden van Berbice' organiseren culturele activiteiten en werven nieuwe "Vrienden" die de buitenplaats geldelijk ondersteunen. Met de opbrengsten kunnen zij in overleg met het bestuur van de stichting incidentele projecten en of activiteiten op de buitenplaats ondersteunen.

Op termijn zal de naam van de Stichting meer in overeenstemming worden gebracht met de doelstelling en dan zal de naam 'Berbice' in de naamstelling van de Stichting worden opgenomen.

8. Slotbeschouwing:

Zoals in het bovenstaande beleidsplan is aangegeven zal de Stichting aan het eind van deze beleidsperiode (2016-2021) het onroerend goed gerestaureerd hebben en is het park volop in ontwikkeling. Uitgangspunt voor de dan nog niet (volledig) uitgevoerde restauraties van met name het interieur van het hoofdhuis is, dat de restauratie pas wordt aangevangen als voldoende inkomsten voorhanden zijn. Op basis van dat uitgangspunt kan de Stichting voor de langjarige toekomst een sluitend exploitatieplan presenteren. Bestuur en vrijwilligers van de Stichting kunnen zich richten op het ten uitvoer brengen van de bovenstaand geschetste sporen door middel van informatievoorziening, kennis ontwikkelen en delen, ontvangsten en Open Dagen en het vergroten van het draagvlak voor werk van de stichting bij de huidige en toekomstige generaties. Al deze activiteiten zijn er op gericht te dienen tot nut van het algemeen en geven daarmee invulling aan onze ANBI-status. Zo gaat de buitenplaats Berbice een duurzame toekomst tegemoet.

Het bestuur van de Stichting tot Behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen

R.J.F. Posthuma, voorzitter

C.W.M. Dessens, secretaris-penningmeester

M.J. van den Boer, lid belast met technische zaken